

Warszawa, dnia 22 marca 2024 r.

Poz. 434

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI¹⁾**

z dnia 14 marca 2024 r.

w sprawie wprowadzenia programu zwalczania wścieklizny na rok 2024

Na podstawie art. 57 ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1075) zarządza się, co następuje:

- § 1. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wprowadza się program zwalczania wścieklizny na rok 2024, który jest określony w załączniku do rozporządzenia.
- § 2. Program, o którym mowa w § 1, stosuje się od dnia 1 stycznia 2024 r.
- § 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi: *C. Siekierski*

---

¹⁾ Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi kieruje działem administracji rządowej – rolnictwo, na podstawie § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2023 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. poz. 2706).

PROGRAM ZWALCZANIA WŚCIEKLIZNY NA ROK 2024

1. Identyfikacja programu zwalczania wścieklizny (*Rabies*)

Państwo członkowskie: Rzeczpospolita Polska

Choroba: wścieklizna (*Rabies*)

Wniosek o współfinansowanie na rok: 2024

2. Dane historyczne dotyczące sytuacji epizootycznej w zakresie wścieklizny

W okresie międzywojennym oraz w pierwszych latach po II wojnie światowej głównym nosicielem wścieklizny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej były psy. Wprowadzenie w 1949 r. obowiązkowego szczepienia psów przeciwko wściekliźnie pozwoliło na znaczne ograniczenie występowania tej choroby. Liczba zachorowań na wściekliznę wśród zwierząt obniżyła się z ponad 3600 przypadków w 1946 r. do 73 w 1956 r. Problem wścieklizny pojawił się ponownie, kiedy zaczęto rejestrować coraz więcej przypadków tej choroby w środowisku zwierząt wolno żyjących. W latach 1946–1956 wśród zwierząt dzikich zgłaszano rocznie od 1 do 6 przypadków wścieklizny. W 1957 r. nie zanotowano żadnego takiego przypadku, natomiast w latach następnych był zauważalny wzrost zachorowań wśród zwierząt dzikich – w szczególności u lisów. Pod koniec lat siedemdziesiątych liczba zachorowań u zwierząt dzikich przekraczała liczbę zachorowań u zwierząt domowych.

W 1990 r. w Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzono 2045 przypadków wścieklizny, w tym 1668 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 1374 przypadki u lisów. Najwięcej przypadków tej choroby zanotowano w ówczesnych województwach: poznańskim (157), opolskim (139), koszalińskim (133), szczecińskim (130), bydgoskim (123) oraz śląskim (103). Pojedyncze przypadki odnotowano w ówczesnych województwach: lubelskim, łomżyńskim, łódzkim oraz przemyskim, natomiast nie odnotowano ich w ówczesnym województwie białkopodlaskim.

W 1991 r. stwierdzono 2287 przypadków wścieklizny, w tym 1864 przypadki u zwierząt dzikich, z czego 1513 przypadków u lisów. Wścieklizny nie odnotowano w ówczesnym województwie lubelskim, a pojedyncze przypadki wystąpiły w ówczesnych województwach: przemyskim, łódzkim, łomżyńskim oraz krośnieńskim.

W 1992 r. stwierdzono 3084 przypadki wścieklizny, w tym 2549 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 2079 przypadków u lisów.

Z uwagi na rozprzestrzenianie się wścieklizny rozpoczęto w 1993 r. akcję doustnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wścieklicznie.

W 1993 r. stwierdzono 2648 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 2166 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 1803 przypadki u lisów.

W 1994 r. stwierdzono 2238 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 1788 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 1506 przypadków u lisów.

W 1995 r. stwierdzono 1973 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 1528 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 1280 przypadków u lisów.

W 1996 r. stwierdzono 2527 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 2064 przypadki u zwierząt dzikich, z czego 1779 przypadków u lisów.

W 1997 r. stwierdzono 1494 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 1239 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 1091 przypadków u lisów.

Efektom nieustającego przeprowadzania szczepień w zachodniej części terytorium Rzeczypospolitej Polskiej był spadek liczby przypadków wścieklizny, a także brak jej występowania od dłuższego czasu na terenach województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego.

W 1998 r. stwierdzono 1329 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 1120 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 927 przypadków u lisów.

W 1999 r. stwierdzono 1148 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 721 przypadków u lisów.

W 2000 r. stwierdzono 2224 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 1583 przypadki u lisów, a w 2001 r. stwierdzono 2964 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 2224 przypadki u lisów.

W trakcie przeprowadzanych akcji szczepień zaobserwowano, że zasięg występowania wścieklizny przesuwa się w kierunku wschodniej części terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, czyli na obszary, które do tej pory nie były objęte szczepieniami. Zaobserwowano także, że występują pojedyncze przypadki wścieklizny na terenach przygranicznych sąsiadujących z Republiką Czeską.

W 2002 r. liczba przypadków wścieklizny u zwierząt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyniosła 1119, z czego 1038 przypadków zanotowano u zwierząt dzikich, w tym 884 przypadki u lisów. W 2002 r. największą liczbę przypadków wścieklizny zanotowano w województwie wielkopolskim – 339.

W 2003 r. stwierdzono 388 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 314 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 233 przypadki u lisów.

W 2004 r. stwierdzono 136 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 114 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 86 przypadków u lisów.

W 2005 r. stwierdzono 138 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 102 przypadki u zwierząt dzikich, z czego 84 przypadki u lisów.

W 2006 r. stwierdzono 82 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 63 przypadki u zwierząt dzikich, z czego 43 przypadki u lisów.

W 2007 r. stwierdzono 70 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 55 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 42 przypadki u lisów.

W 2008 r. stwierdzono 29 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 24 przypadki u zwierząt dzikich, z czego 19 przypadków u lisów.

W 2009 r. stwierdzono 8 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 8 przypadków u zwierząt dzikich, z czego 6 przypadków u lisów.

W 2010 r. liczba przypadków wścieklizny ponownie wzrosła. W tym roku zanotowano 151 przypadków wścieklizny u zwierząt, z czego 145 przypadków stwierdzono u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwie małopolskim oraz w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W województwie małopolskim stwierdzono najwięcej przypadków wścieklizny (118 przypadków). W 2010 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 84,90 % i 89,15 %.

W 2011 r. stwierdzono 160 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 156 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Najwięcej przypadków wścieklizny zanotowano w województwach małopolskim (60 przypadków) i podkarpackim (63 przypadki). Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwach śląskim i warmińsko-mazurskim oraz w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W województwie śląskim stwierdzono 1 przypadek wścieklizny, natomiast w województwie warmińsko-mazurskim stwierdzono 6 przypadków wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze. W 2011 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 79,50 % i 86,49 %.

W 2012 r. stwierdzono 257 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 254 przypadki u zwierząt innych niż nietoperze. Najwięcej przypadków zanotowano w województwach małopolskim (24 przypadki) i podkarpackim (213 przypadków). Wściekliznę u zwierząt innych niż nietoperze stwierdzono jedynie w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W 2012 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 79,29 % i 87,10 %.

W 2013 r. stwierdzono 204 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 196 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwie świętokrzyskim oraz w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim, z wyjątkiem województw: podlaskiego, śląskiego i warmińsko-mazurskiego. W województwie świętokrzyskim stwierdzono 2 przypadki wścieklizny. Najwięcej przypadków wścieklizny zanotowano w województwach małopolskim (58 przypadków) i podkarpackim (121 przypadków). W 2013 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 75,11 % i 86,05 %.

W 2014 r. stwierdzono 105 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 98 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwie podlaskim oraz w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W województwie podlaskim stwierdzono 4 przypadki wścieklizny. Najwięcej przypadków wścieklizny zanotowano w województwie małopolskim (81 przypadków). W 2014 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 59,77 % i 88,27 %.

W 2015 r. stwierdzono 97 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 93 przypadki u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano jedynie w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. Najwięcej przypadków wścieklizny zanotowano w województwie małopolskim (79 przypadków). W 2015 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 54,10 % i 89,10 %.

W 2016 r. stwierdzono 22 przypadki wścieklizny u zwierząt, w tym 16 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwie podlaskim oraz województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W województwie podlaskim stwierdzono 1 przypadek wścieklizny. Najwięcej przypadków wścieklizny zanotowano w województwie małopolskim (8 przypadków). W 2016 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 54,59 % i 90,31 %.

W 2017 r. stwierdzono 10 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 2 przypadki u zwierząt innych niż nietoperze. Występowanie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano jedynie w województwach, w których choroba występowała w roku poprzednim. W 2017 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 50,63 % i 87,73 %.

W 2018 r. stwierdzono 9 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 4 przypadki u zwierząt innych niż nietoperze. Wszystkie 4 przypadki u zwierząt innych niż nietoperze wystąpiły u lisów, 2 przypadki wystąpiły w województwie lubelskim, 1 przypadek wystąpił w województwie małopolskim i 1 przypadek – w województwie podkarpackim. W 2018 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 47,97 % i 89,90 %.

W 2019 r. stwierdzono 11 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 1 przypadek u zwierząt innych niż nietoperze. Jedyne przypadki wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze wystąpiły u lisa w województwie lubelskim. W 2019 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 50,05 % i 89,83 %. W 2020 r. stwierdzono 12 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 7 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Wystąpienie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze odnotowano w województwach lubelskim i podkarpackim.

W 2020 r. poziom uodpornienia i pobrania szczepionki u lisów wolno żyjących w Polsce wyniósł odpowiednio 40,49 % i 87,29 %.

W 2021 r. stwierdzono 118 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 113 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Wystąpienie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze stwierdzono w województwach: mazowieckim, podkarpackim i świętokrzyskim. Wirusy wyizolowane od 8 zwierząt zakażonych wścieklizną z 4 powiatów: garwolińskiego, mińskiego, otwockiego i radomskiego w województwie mazowieckim zostały poddane analizie filogenetycznej i porównane z próbkami archiwalnymi z lat 2000–2004 (z tego samego województwa) oraz z próbką od zakażonego lisa z 2020 r. z powiatu stalowowolskiego w województwie podkarpackim. Wszystkie sekwencje wirusów wyizolowanych w 2021 r. na terenie województwa mazowieckiego należą do wariantu CE (Central European – środkowoeuropejskiego), natomiast sekwencje izolatów archiwalnych z lat 2000–2004 (z województwa mazowieckiego) oraz sekwencja wirusa z ogniska w powiecie stalowowolskim (w województwie podkarpackim) z 2020 r. należą do wariantu NEE (North East European – północno-wschodnio-europejskiego).

W 2022 r. stwierdzono 39 przypadków wścieklizny u zwierząt, w tym 36 przypadków u zwierząt innych niż nietoperze. Wystąpienie wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze stwierdzono w województwach: lubelskim, mazowieckim i świętokrzyskim.

Od 2002 r., w którym doustnymi szczepieniami lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie objęto całe terytorium kraju, liczba przypadków wścieklizny u zwierząt innych niż nietoperze zmniejszała się systematycznie aż do 2009 r. W 2010 r. wściekliznę stwierdzono

w województwie małopolskim po kilku latach jej nieobecności. Podejrzewa się, że powódź, która wystąpiła bezpośrednio po wiosennej akcji szczepień, mogła wpłynąć negatywnie na uodpornienie lisów przeciwko wściekliznie w tym województwie. Pojawienie się wścieklizny po 2010 r. w województwach śląskim i świętokrzyskim było prawdopodobnie spowodowane migracją zakażonych dzikich zwierząt z obszaru województwa małopolskiego. Ponadto podejrzewa się, że wzrost liczby przypadków w województwie podkarpackim po 2010 r. był również konsekwencją sytuacji epizootycznej w województwie małopolskim. Natomiast ponowne pojawienie się wścieklizny w tym okresie w województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim było prawdopodobnie wynikiem migracji zakażonych dzikich zwierząt z terytorium Republiki Białorusi i Federacji Rosyjskiej (z obwodu królewieckiego).

Główną przeszkodą i ograniczeniem w zwalczaniu wścieklizny w południowo-wschodniej części Polski wydają się być trudności w uodparnianiu lisów bytujących w bezpośrednim sąsiedztwie siedzib ludzkich, w szczególności na obszarach zabudowanych. Znaczna bowiem część przypadków wścieklizny w województwach małopolskim i podkarpackim została stwierdzona w ostatnich latach w okolicy zabudowań.

Szczegółowe dane dotyczące występowania wścieklizny u zwierząt w Polsce w latach 2015–2022 zawiera załącznik do programu.

Uodpornienie i pobranie szczepionki u lisów wolno żyjących utrzymuje się w ostatnich latach na wysokim poziomie. Spadek poziomu uodpornienia w 2014 r. i 2015 r. wynikał z tego, że zastąpiono test RFFIT testem ELISA, który ma odmienną charakterystykę. W 2014 r. część próbek w ramach badania serologicznego została bowiem przebadana testem ELISA, natomiast w 2015 r. wszystkie próbki zostały przebadane testem ELISA.

3. Opis programu

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2023 r. poz. 1075) wścieklizna należy do chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2018/1882 z dnia 3 grudnia 2018 r. w sprawie stosowania niektórych przepisów dotyczących zapobiegania chorobom oraz ich zwalczania do kategorii chorób umieszczonych w wykazie oraz ustanawiającego wykaz gatunków i grup gatunków, z którymi wiąże się znaczne ryzyko rozprzestrzeniania się chorób umieszczonych w tym wykazie (Dz. Urz. UE L 308 z 04.12.2018,

str. 21, z późn. zm.) zakażenie wirusem wścieklizny u zwierząt drapieżnych, krętorogich, świniowatych, koniowatych, jeleniowatych i wielbłądowatych zostało zaliczone do kategorii B+D+E, natomiast u nietoperzy do kategorii E, gdzie:

- 1) „choroba kategorii B” – oznacza chorobę umieszczoną w wykazie, która musi podlegać zwalczaniu we wszystkich państwach członkowskich w celu jej likwidacji w całej Unii Europejskiej, jak określono w art. 9 ust. 1 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie przenośnych chorób zwierząt oraz zmieniającego i uchylającego niektóre akty w dziedzinie zdrowia zwierząt („Prawo o zdrowiu zwierząt”) (Dz. Urz. UE L 84 z 31.03.2016, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem (UE) 2016/429”;
- 2) „choroba kategorii D” – oznacza chorobę umieszczoną w wykazie, w odniesieniu do której są potrzebne środki, aby zapobiec jej rozprzestrzenianiu się z uwagi na jej występowanie w Unii Europejskiej lub przemieszczanie między państwami członkowskimi, jak określono w art. 9 ust. 1 lit. d rozporządzenia (UE) 2016/429;
- 3) „choroba kategorii E” – oznacza chorobę umieszczoną w wykazie, w odniesieniu do której zachodzi konieczność nadzoru w Unii Europejskiej, jak określono w art. 9 ust. 1 lit. e rozporządzenia (UE) 2016/429.

Zgodnie z art. 31 ust. 1 rozporządzenia (UE) 2016/429 państwa członkowskie, które na całym swoim terytorium lub w jego poszczególnych strefach lub kompartmentach nie są wolne od choroby kategorii B, ustanawiają program, którego celem jest likwidacja danej choroby umieszczonej w wykazie lub wykazanie, że są od niej wolne, realizowany w populacjach zwierząt zapadających na tę chorobę i obejmujący odpowiednie części terytorium tego państwa lub jego odpowiednie strefy lub kompartmenty, zwany dalej „obowiązkowym programem likwidacji choroby”, który obowiązuje do czasu spełnienia warunków przyznania statusu obszaru wolnego od choroby dla terytorium państwa członkowskiego lub danej strefy. Państwa członkowskie przedkładają Komisji Europejskiej do zatwierdzenia projekt obowiązkowego programu likwidacji choroby.

Strefy Rzeczypospolitej Polskiej mające status obszaru wolnego od zakażenia wirusem wścieklizny są wymienione w części I załącznika III do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2021/620 z dnia 15 kwietnia 2021 r. ustanawiającego przepisy dotyczące stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 w odniesieniu do zatwierdzania statusu obszaru wolnego od choroby i statusu obszaru nieobjętego szczepieniami niektórych państw członkowskich lub ich stref lub kompartmentów w przypadku niektórych

chorób umieszczonych w wykazie oraz zatwierdzania programów likwidacji tych chorób umieszczonych w wykazie (Dz. Urz. UE L 131 z 16.04.2021, str. 78, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 32 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2020/689 z dnia 17 grudnia 2019 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 w odniesieniu do zasad dotyczących nadzoru, programów likwidacji choroby oraz statusu obszaru wolnego od choroby w przypadku niektórych chorób umieszczonych w wykazie i niektórych nowo występujących chorób (Dz. Urz. UE L 174 z 03.06.2020, str. 211, z późn. zm.) właściwy organ, ustanawiając obowiązkowy program likwidacji zakażenia wirusem wścieklizny (RABV), opiera go na strategii zwalczania choroby, która obejmuje:

- 1) szczepienie zwierząt uznanych przez właściwy organ za docelową populację zwierząt;
- 2) wprowadzenie środków ograniczania ryzyka kontaktu z zakażonymi zwierzętami;
- 3) kontrolę ryzyka rozprzestrzeniania się i wprowadzenia choroby na terytorium jego państwa członkowskiego.

Właściwy organ wdraża obowiązkowy program likwidacji choroby, biorąc pod uwagę, że ten program ma być:

- 1) oparty na ocenie ryzyka aktualizowanej w razie potrzeby zgodnie z rozwojem sytuacji epidemiologicznej;
- 2) wspierany przez publiczne kampanie informacyjne obejmujące wszystkie odpowiednie zainteresowane strony;
- 3) koordynowany w razie potrzeby przez odpowiednie organy do spraw zdrowia publicznego, populacji zwierząt dzikich lub łowiectwa;
- 4) skalowany zgodnie z podejściem terytorialnym opartym na ryzyku.

Lisy wolno żyjące na obszarach określonych przez ministra właściwego do spraw rolnictwa podlegają zgodnie z art. 56 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt obowiązkowemu szczepieniu ochronnemu przeciwko wściekliźnie przeprowadzanemu przez wojewódzkiego lekarza weterynarii.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliźnie (Dz. U. poz. 1737) szczepionka jest rozrzucona z samolotu lub ze śmigłowca lub wykładana ręcznie dwa razy do roku na obszarach lasów oraz we wszystkich miejscach bytowania lisów wolno żyjących. Szczepionka może być podana raz w roku, jeżeli na terenie województwa nie stwierdzono wścieklizny w okresie dwóch kolejnych lat.

Natomiast szczepień ochronnych nie przeprowadza się, jeżeli na terenie województwa nie stwierdzono wścieklizny w okresie co najmniej trzech kolejnych lat.

W przypadku stwierdzenia wścieklizny na terenie województwa, w którym nie stwierdzono wścieklizny w okresie co najmniej trzech kolejnych lat, wojewódzki lekarz weterynarii wyznacza obszar o promieniu co najmniej 50 km od ogniska wścieklizny, zwany dalej „strefą ochronną”. Szczepienia ochronne w strefie ochronnej przeprowadza się dwa razy w roku przez okres trzech kolejnych lat od dnia stwierdzenia wścieklizny w tej strefie. Szczepienia ochronne w strefie ochronnej można przeprowadzić raz w roku, jeżeli w strefie ochronnej nie stwierdzono wścieklizny w okresie dwóch kolejnych lat.

Natomiast w przypadku istnienia ryzyka przeniesienia wścieklizny z innej części województwa lub z innego województwa, lub z obszaru położonego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej wojewódzki lekarz weterynarii może wyznaczyć na terenie województwa obszar o szerokości co najmniej 50 km, na którym przeprowadza się szczepienia ochronne.

Jeżeli na obszarach, na których przeprowadzono szczepienia ochronne, wystąpiła katastrofa naturalna w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1897) mogąca negatywnie wpłynąć na podjęcie szczepionki przez lisy lub stwierdzono pogorszenie sytuacji epizootycznej w odniesieniu do wścieklizny, dopuszcza się przeprowadzenie dodatkowych szczepień ochronnych.

Liczba dawek szczepionki nie może być mniejsza niż 20 dawek na 1 km² powierzchni, na której przeprowadza się szczepienia ochronne.

Na konieczność przeprowadzania lub częstotliwość szczepień ochronnych lisów wolno żyjących nie ma wpływu występowanie wścieklizny u nietoperzy.

Badania monitoringowe wykonywane w celu określenia efektywności doustnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie przeprowadza się na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2004 r. w sprawie określenia jednostek chorobowych, sposobu prowadzenia kontroli oraz zakresu badań kontrolnych zakażeń zwierząt (Dz. U. z 2019 r. poz. 2161, z późn. zm.). Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia w celu kontroli wścieklizny pobiera się do badań tkankę mózgową, surowicę i zuchwę od 4 lisów odstrzelonych na każdym 100 km² obszaru, na którym lisy wolno żyjące zostały objęte szczepieniem ochronnym przeciwko wściekliznie. Natomiast w celu izolacji i określenia szczepu wirusa wścieklizny do badań przesyła się tkankę mózgową lisów wolno żyjących, u których w badaniu laboratoryjnym potwierdzono wściekliznę.

Realizacja programu w odniesieniu do gatunków zwierząt wrażliwych na wściekliznę innych niż lisy wolno żyjące polega na zwalczaniu wścieklizny zgodnie z zasadami określonymi w przepisach ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 stycznia 2005 r. w sprawie zwalczania wścieklizny (Dz. U. poz. 103) oraz art. 35 i art. 36 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2020/689 z dnia 17 grudnia 2019 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 w odniesieniu do zasad dotyczących nadzoru, programów likwidacji choroby oraz statusu obszaru wolnego od choroby w przypadku niektórych chorób umieszczonych w wykazie i niektórych nowo występujących chorób.

Na obszarach, na których jest to niezbędne, są przeprowadzane, z wykorzystaniem w szczególności plakatów i ulotek, kampanie informacyjne dotyczące szczepień i wścieklizny.

W przypadku dodatniego wyniku badania laboratoryjnego stosuje się następujące metody informowania opinii publicznej:

- 1) komunikaty Głównego Lekarza Weterynarii o wystąpieniu przypadków wścieklizny publikowane na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Weterynarii;
- 2) wydawanie aktów prawa miejscowego przez właściwego powiatowego lekarza weterynarii albo wojewodę (gdy przypadek znajduje się przy granicy dwóch lub więcej powiatów) o zwalczaniu wścieklizny na określonych obszarach;
- 3) oznaczenie obszaru zagrożonego wystąpieniem choroby znakami: „UWAGA! OBSZAR ZAGROŻONY WŚCIEKLIZNĄ ZWIERZĄT”.

4. Środki przewidziane w programie

4.1. Skrócony opis środków przewidzianych w programie

Rok: 2024

- kontrola
- badania
- szczepienia
- zwalczanie, kontrola lub monitorowanie

4.2. Organizacja, nadzór i rola wszystkich zainteresowanych stron biorących udział w programie

Zgodnie z art. 57 ust. 8 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt Główny Lekarz Weterynarii nadzoruje realizację programu zwalczania chorób zakaźnych zwierząt, a w przypadku programu współfinansowanego ze środków pochodzących z Unii Europejskiej informuje Komisję Europejską o postępach w jego realizacji zgodnie z obowiązującymi przepisami Unii Europejskiej.

Organem odpowiedzialnym za nadzór i koordynację działań zapewniających realizację programu jest na poziomie krajowym Główny Lekarz Weterynarii. Odpowiedzialność terenowych organów Inspekcji Weterynaryjnej za realizację programu została określona w przepisach ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 12) i ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt.

W przepisach rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 lipca 2022 r. w sprawie krajowych laboratoriów referencyjnych (Dz. U. poz. 1667) wyznaczono jako krajowe laboratorium referencyjne dla wścieklizny Laboratorium w Zakładzie Wirusologii Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach.

Zgodnie z art. 56 ust. 5 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt szczepienia ochronne lisów wolno żyjących przeprowadzają wojewódzcy lekarze weterynarii.

Diagnostyka wścieklizny przy wystąpieniu podejrzenia tej jednostki chorobowej jest przeprowadzana przez laboratoria, o których mowa w art. 25 ust. 2 pkt 1 lit. a i pkt 2 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, z wykorzystaniem następujących badań:

- 1) immunofluorescencji odcisków mózgowych z monowalentnym koniugatem antynukleokapsydowym;
- 2) izolacji wirusa wścieklizny w hodowli komórek mysiej neuroblastomy;
- 3) genotypizacji lub sekwencjonowania izolatów wirusa wścieklizny.

Badania immunofluorescencji odcisków mózgowych przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny wykonuje się w zakładach higieny weterynaryjnej. Izolację wirusa wścieklizny przeprowadza się w zakładach higieny weterynaryjnej lub krajowym laboratorium referencyjnym dla wścieklizny. Badania genotypizacji oraz sekwencjonowania są wykonywane w krajowym laboratorium referencyjnym dla wścieklizny.

W przypadku niejednoznacznych wyników badania immunofluorescencji zakład higieny weterynaryjnej przeprowadza izolację wirusa lub przesyła próbkę do krajowego laboratorium referencyjnego w celu potwierdzenia wyniku.

Badania monitoringowe w celu sprawdzenia skuteczności szczepienia lisów wolno żyjących są przeprowadzane przez laboratoria, o których mowa w art. 25 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej. Monitoring wykonuje się przy zastosowaniu:

- 1) immunofluorescencji odcisków mózgowych – badanie w kierunku wścieklizny;
- 2) szlifów kostnych żuchwy – badanie na obecność markera (TC – tetracyklin);
- 3) testu ELISA – określenie miana przeciwciał wirusa wścieklizny w surowicy;
- 4) różnicowania szczepów wirusa wścieklizny w celu rozróżnienia terenowych szczepów wirusa od szczepów szczepionkowych;
- 5) zbierania i analizowania danych epidemiologicznych na temat zdiagnozowanych przypadków wścieklizny na obszarze objętym szczepieniem.

Badania immunofluorescencji odcisków mózgowych, szlifów kostnych żuchwy oraz ELISA wykonywane w ramach monitoringu są przeprowadzane w zakładach higieny weterynaryjnej, natomiast badania różnicowania szczepów wirusa wścieklizny są przeprowadzane w krajowym laboratorium referencyjnym dla wścieklizny.

Badania potwierdzające wyniki powyższych badań laboratoryjnych wykonuje się, jeżeli zachodzi taka konieczność, w krajowym laboratorium referencyjnym dla wścieklizny przy użyciu metod zgodnych z podręcznikiem Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (WOAH).

Zwalczanie wścieklizny jest wspierane przez powołaną grupę doradczą.

Informacje na temat populacji lisa rudego i innych gatunków zwierząt łownych są uzyskiwane od Polskiego Związku Łowieckiego oraz od Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. W przypadku trudności związanych z biernym nadzorem nad wścieklizną są organizowane spotkania ze specjalistami ww. instytucji.

4.3. Opis regionów administracyjnych Rzeczypospolitej Polskiej, na których program ma być wdrożony

W lutym 2021 r. w związku z potwierdzeniem przypadków wścieklizny na terenie województwa mazowieckiego w powiatach, które od 2019 r. nie były objęte szczepieniami doustnymi przeciwko wściekliznie, Mazowiecki Wojewódzki Lekarz Weterynarii wyznaczył strefę ochronną o promieniu co najmniej 50 km wokół pierwszych trzech ognisk w 2021 r.

Strefa ochronna objęła 16 powiatów: powiat białobrzeski, powiat garwoliński, powiat grodziski, powiat grójecki, powiat kozienicki, powiat legionowski, powiat miński, powiat nowodworski, powiat otwocki, powiat piaseczyński, powiat pruszkowski, powiat pułtuski, m.st. Warszawę, powiat warszawski zachodni, powiat wołomiński i powiat wyszkowski. Po potwierdzeniu przypadku wścieklizny zlokalizowanego na terenie miasta Radomia

w województwie mazowieckim Mazowiecki Wojewódzki Lekarz Weterynarii rozszerzył strefę ochronną o 6 powiatów: powiat lipski, powiat przysuski, powiat radomski i miasto Radom, powiat szydłowiecki oraz powiat zwoleński.

W związku z potwierdzeniem kolejnych przypadków wścieklizny Główny Lekarz Weterynarii podjął w 2022 r. decyzję o objęciu szczepieniem lisów z terenu całego województwa świętokrzyskiego oraz 3 powiatów województwa łódzkiego, które znajdują się mniej niż 50 km od niektórych miejsc wystąpienia przypadków wścieklizny w województwie mazowieckim. Szczepienie lisów na terenie całego województwa świętokrzyskiego, powiatu lipskiego, powiatu przysuskiego, powiatu radomskiego i miasta Radomia, powiatu szydłowieckiego oraz powiatu zwoleńskiego w województwie mazowieckim było zgodne z zaleceniem z raportu misji EUVET, która odbyła się w dniach 19 i 20 maja 2021 r.

W związku z potwierdzeniem w 2022 r. w województwie mazowieckim w powiecie gostyńskim dwóch ognisk wścieklizny u lisów wolno żyjących, została wyznaczona strefa ochronna o promieniu co najmniej 50 km w części województwa kujawsko-pomorskiego i łódzkiego, w której przeprowadzono szczepienia doustne lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie.

W 2024 r. szczepienia lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie obejmą:

- województwo lubelskie,
- województwo małopolskie,
- województwo mazowieckie,
- województwo podkarpackie,
- województwo podlaskie,
- województwo świętokrzyskie,
- część województwa kujawsko-pomorskiego: powiat aleksandrowski, powiat brodnicki, powiat golubsko-dobrzyński, powiat lipnowski, powiat radziejowski, powiat rypiński, gminy Obrowo, Lubicz i Czernikowo w powiecie toruńskim, gminy Dębowa Łąka, Książki i Ryńsk w powiecie wąbrzeskim, powiat włocławski i powiat miejski Włocławek,
- część województwa łódzkiego: powiat opoczyński, powiat kutnowski, powiat łączycki (bez gminy Świnice Warckie), powiat łowicki, powiat rawski, powiat skierniewicki, powiat tomaszowski i gminę Głowno w powiecie zgierskim,
- część województwa warmińsko-mazurskiego: powiat ełcki, gminy Giżycko, Kruklanki, Miłki i Wydminy w powiecie giżyckim, powiat gołdapski, powiat olecki, gminy Białą Piską, Orzysz i Pisz w powiecie piskim i powiat węgorzewski.

Doustne szczepienie lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie w 2024 r. zostanie przeprowadzone w ww. części województwa kujawsko-pomorskiego i łódzkiego ze względu na sytuację epizootyczną w odniesieniu do wścieklizny w roku 2022. W kwietniu 2022 r. zostały stwierdzone dwa ogniska wścieklizny u lisów wolno żyjących w województwie mazowieckim w powiecie gostynińskim. Ogniska stwierdzono u lisów znalezionych w odległości mniejszej niż 50 km od województw kujawsko-pomorskiego i łódzkiego. W związku z tym Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Lekarz Weterynarii i Łódzki Wojewódzki Lekarz Weterynarii, działając na podstawie § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie, wyznaczyli strefy ochronne objęte doustnym szczepieniem lisów wolno żyjących. W 2024 r. obszary te zostały objęte programem.

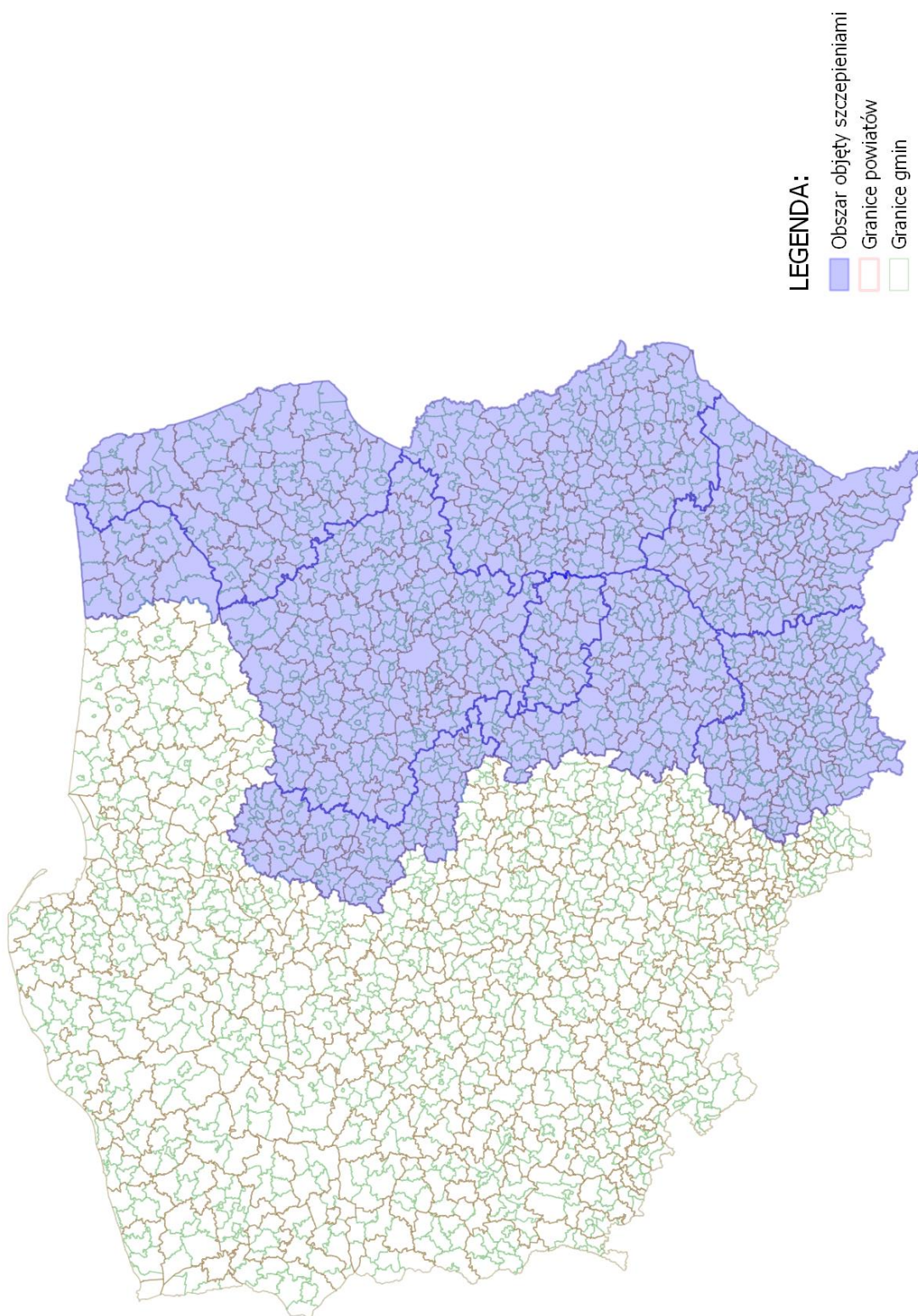
Rok: 2024 Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Województwo	Całkowita powierzchnia województwa [km ²]	Powierzchnia objęta doustnym szczepieniem lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie w 2024 r. [km ²]
dolnośląskie	19 947	0
kujawsko-pomorskie	17 972	6 621,14 ^{a)}
lubelskie	25 122	24 330
lubuskie	13 988	0
łódzkie	18 219	6 013 ^{b)}
małopolskie	15 183	15 178
mazowieckie	35 558	32 069
opolskie	9 412	0
podkarpackie	17 845	16 021
podlaskie	20 187	19 175
pomorskie	18 310	0
śląskie	12 334	0
świętokrzyskie	11 710	11 110
warmińsko-mazurskie	24 173	5 136 ^{c)}
wielkopolskie	29 827	0
zachodniopomorskie	22 892	0
Razem	312 679	135 653,14

^{a)} Dotyczy powiatu aleksandrowskiego, powiatu brodnickiego, powiatu golubsko-dobrzyńskiego, powiatu lipnowskiego, powiatu radziejowskiego, powiatu rypińskiego, gmin Obrowo, Lubicz i Czernikowo w powiecie toruńskim, gmin Dębowa Łąka, Książki i Ryńsk w powiecie wąbrzeskim, powiatu włocławskiego i powiatu miejskiego Włocławek.

^{b)} Dotyczy powiatu opoczyńskiego, powiatu rawskiego, powiatu tomaszowskiego, powiatu kutnowskiego, powiatu łęczyckiego (bez gminy Świnice Warckie), powiatu łowickiego, powiatu skierniewickiego i gminy Głowno w powiecie zgierskim.

^{c)} Dotyczy powiatu ełckiego, gmin Giżycko, Kruklanki, Miłki i Wydminy w powiecie giżyckim, powiatu gołdapskiego, powiatu oleckiego, gmin Biała Piska, Orzysz i Pisz w powiecie piskim i powiatu węgorzewskiego.

Rys. 1. Mapa obszarów objętych szczepieniem w 2024 r.

W przypadku wystąpienia sytuacji, o której mowa w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wścieklicznie, lub sytuacji, o której mowa w § 4 ust. 1 tego rozporządzenia, powierzchnia objęta doustnym szczepieniem lisów wolno żyjących przeciwko wścieklicznie w roku 2024 może ulec zmianie.

4.4. Opis środków przewidzianych w programie

4.4.1. Powiadomienie o chorobie

Zgodnie z załącznikiem nr 2 do ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt wściekliczna należy do chorób zakaźnych zwierząt podlegających obowiązkowi zwalczania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z art. 42 wyżej wymienionej ustawy w przypadku podejrzenia wystąpienia choroby obowiązek niezwłocznego zawiadomienia organu Inspekcji Weterynaryjnej albo najbliższego podmiotu świadczącego usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej, albo wójta (burmistrza, prezydenta miasta) dotyczy posiadaczy zwierząt oraz wszystkich osób mających kontakt ze zwierzętami, w szczególności przy wykonywaniu obowiązków służbowych lub zawodowych. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) niezwłocznie informuje organ Inspekcji Weterynaryjnej o otrzymaniu zawiadomienia. Podmiot świadczący usługi z zakresu medycyny weterynaryjnej niezwłocznie informuje organ Inspekcji Weterynaryjnej o otrzymaniu zawiadomienia, jeżeli na jego podstawie podejrzewa wystąpienie choroby zakaźnej zwierząt podlegającej obowiązkowi zwalczania.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 lit. b rozporządzenia (UE) 2016/429 państwa członkowskie zapewniają, by podmioty oraz inne odpowiednie osoby fizyczne lub prawne powiadamiały, tak szybko, jak jest to możliwe, właściwy organ, jeżeli istnieją jakiegokolwiek powody, żeby podejrzewać występowanie u zwierząt choroby kategorii E, lub jeżeli występowanie takiej choroby zostało wykryte u zwierząt.

Zgodnie z art. 19 ust. 1 rozporządzenia (UE) 2016/429 państwa członkowskie natychmiast powiadamiają Komisję Europejską i pozostałe państwa członkowskie o wystąpieniu jakiegokolwiek ogniska choroby kategorii E, w przypadku której natychmiastowe powiadomienie jest wymagane w celu zapewnienia wdrożenia we właściwym czasie niezbędnych środków zarządzania ryzykiem, uwzględniających profil choroby.

4.4.2. Zwierzęta i populacja zwierząt objęte programem

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej programem są objęte wszystkie gatunki zwierząt wrażliwych na wścieklicznę, przy czym doustnym szczepieniem przeciwko wścieklicznie jest objęta populacja lisów wolno żyjących na obszarze określonym w pkt 4.3 programu. Szacunkowa populacja lisów wolno żyjących w Polsce wynosi 159 100 sztuk.

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej myśliwi, pracownicy parków narodowych oraz pracownicy Służby Leśnej mogą samodzielnie prowadzić poszukiwanie lisów padłych i zabitych w wypadkach komunikacyjnych. Powiatowy lekarz weterynarii wypłaca dzierżawcy lub zarządcy obwodu łowieckiego, lub dyrektorowi parku narodowego, lub zarządcy lasów miejskich kwotę 200 zł brutto za zwłoki lisów padłych i zabitych w wypadkach komunikacyjnych zgłoszone organom Inspekcji Weterynaryjnej zgodnie z właściwością miejscową, jeżeli jest możliwe pobranie próbek do badań laboratoryjnych w celu realizacji nadzoru biernego. Zgłoszenie, o którym mowa powyżej, powinno zawierać co najmniej następujące informacje:

- 1) datę znalezienia zwłok lisa padłego lub zabitego w wypadku komunikacyjnym;
- 2) lokalizację, w której znaleziono zwłoki lisa, o którym mowa w pkt 1;
- 3) czy lis został znaleziony padły czy zabity w wypadku komunikacyjnym.

Powiatowy lekarz weterynarii weryfikuje poprawność przekazywanych zgłoszeń.

Zgodnie z art. 56 ust. 1–3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obowiązkowemu szczepieniu przeciwko wściekliznie podlegają psy po ukończeniu trzeciego miesiąca życia. Posiadacze psów są obowiązani zaszczepić psy przeciwko wściekliznie w terminie 30 dni od dnia ukończenia przez psa trzeciego miesiąca życia, a później są obowiązani szczepić psy nie rzadziej niż co 12 miesięcy od dnia ostatniego szczepienia. Szczepień psów przeciwko wściekliznie dokonują lekarze weterynarii świadczący usługi weterynaryjne w ramach zakładu leczniczego dla zwierząt.

4.4.3. Zastosowane badania i plany pobierania próbek

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do diagnostyki wścieklizny i nadzoru nad programem szczepień są wykorzystywane następujące badania i analizy:

- 1) badania serologiczne – test ELISA;
- 2) badania wirusologiczne, immunochemiczne i molekularne:
  - a) immunofluorescencja odcisków mózgowych z koniugatem przeciwko wirusowi wścieklizny znakowanym fluoresceiną (FAT – fluorescent antibody test) zgodnie z podręcznikiem WOA (rozdział 3.1.18 B.1.3.1.i) – test w kierunku wścieklizny,
  - b) różnicowanie szczepów wirusa wścieklizny,
  - c) izolacja wirusa w hodowli komórek mysiej neuroblastomy (RTCIT – rapid tissue culture infection test) zgodnie z podręcznikiem WOA (rozdział 3.1.18 B.1.3.2.i);
- 3) molekularne – hn RT-PCR, real time RT-PCR, genotypizacja, sekwencjonowanie;
- 4) inne badania – badanie na obecność markera (TC).

Monitoring szczepień w Rzeczypospolitej Polskiej obejmuje przeprowadzenie następujących badań:

- 1) immunofluorescencji odcisków mózgowych (FAT) w celu oceny występowania zakażeń wirusem wścieklizny;
- 2) testu ELISA w celu określenia poziomu uodpornienia lisów wolno żyjących, a tym samym efektywności szczepień doustnych;
- 3) badania na obecność markera (TC) w celu określenia poziomu podjęcia szczepionki przez lisy wolno żyjące;
- 4) różnicowania szczepów wirusa wścieklizny w celu rozróżnienia terenowych szczepów wirusa od szczepów szczepionkowych.

Badania monitoringowe (FAT, ELISA, TC) wykonywane w celu określenia efektywności doustnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie przeprowadza się zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2004 r. w sprawie określenia jednostek chorobowych, sposobu prowadzenia kontroli oraz zakresu badań kontrolnych zakażeń zwierząt. Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia w celu kontroli wścieklizny pobiera się do badań tkankę mózgową, surowicę i żuchwę od 4 lisów odstrzelonych na każdym 100 km² obszaru, na którym lisy zostały objęte szczepieniem ochronnym przeciwko wściekliznie. Natomiast w celu izolacji i określenia szczepu wirusa wścieklizny do badań przesyła się tkankę mózgową lisów wolno żyjących, u których badaniem laboratoryjnym potwierdzono wściekliznę.

Ponadto do badań diagnostycznych w kierunku wścieklizny pobiera się tkankę mózgową zwierząt podejrzanych o wściekliznę, które padły lub zostały zabite. Dotyczy to wszystkich gatunków zwierząt wrażliwych na wściekliznę na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W 2021 r. ten rodzaj nadzoru (nadzór bierny) w województwie mazowieckim uległ znacznemu wzmocnieniu w porównaniu do 2020 r. W 2020 r. przebadano 89 lisów i 332 inne zwierzęta podatne na wściekliznę, natomiast w 2021 r. przebadano w kierunku wścieklizny 1089 lisów i 1680 innych podatnych zwierząt.

W przypadku potencjalnej ekspozycji człowieka na wirus wścieklizny, jeżeli jest konieczne potwierdzenie wyniku badania immunofluorescencji odcisków z mózgu (FAT), wykonuje się izolację wirusa w hodowli komórek mysiej neuroblastomy (RTCIT) na próbkach pobranych od zwierząt podejrzanych o wściekliznę, które padły lub zostały zabite.

Wiek lisów odstrzelonych w ramach monitoringu jest określany w podziale na młode i dorosłe zwierzęta. Wyniki badań monitoringowych są analizowane z uwzględnieniem wieku zwierząt.

Rok: 2024

Badania monitoringowe (FAT, ELISA, TC)

Województwo	Całkowita powierzchnia województwa [km ²]	Powierzchnia objęta szczepieniami [km ²]	Całkowita powierzchnia bytowania lisów wolno żyjących na terenie województwa, z której lisy powinny zostać odstrzelone i dostarczone do badań monitoringowych [km ²]	Liczba lisów, które powinny zostać odstrzelone w ramach monitoringu w 2024 r. [4 lisy / 100 km ²]
1	2	3	4	5 = (4 x 4 / 100)
dolnośląskie	19 947	0	0	0
kujawsko-pomorskie	17 972	6 621,14 ^{a)}	6 621,14 ^{a)}	265 ^{a)}
lubelskie	25 122	24 330	24 330	973
lubuskie	13 988	0	0	0
łódzkie	18 219	6 013 ^{b)}	6 013 ^{b)}	240 ^{b)}
małopolskie	15 183	15 178	15 178	607
mazowieckie	35 558	32 069	32 069	1 283
opolskie	9 412	0	0	0
podkarpackie	17 845	16 336	16 027	641
podlaskie	20 187	19 175	16 754	670
pomorskie	18 310	0	0	0
śląskie	12 334	0	0	0
świętokrzyskie	11 710	11 110	11 110	444
warmińsko-mazurskie	24 173	5 136 ^{c)}	5 136 ^{c)}	205 ^{c)}

wielkopolskie	29 827	0	0	0
zachodniopomorskie	22 892	0	0	0
RAZEM	312 679	135 968,14	133 238,14	5 328

- a) Dotyczy powiatu aleksandrowskiego, powiatu brodnickiego, powiatu golubsko-dobrzyńskiego, powiatu lipnowskiego, powiatu radziejowskiego, powiatu rypińskiego, gmin Obrowo, Lubicz i Czernikowo w powiecie toruńskim, gmin Dębowa Łąka, Książki i Ryńsk w powiecie wąbrzeskim, powiatu włocławski i powiatu miejskiego Włocławek.
- b) Dotyczy powiatu opoczyńskiego, powiatu rawskiego, powiatu tomaszowskiego, powiat kutnowskiego, powiat łęczyckiego (bez gminy Świnice Warckie), powiatu łowickiego, powiatu skierniewickiego i gminy Głowno w powiecie zgierskim.
- c) Dotyczy powiatu elckiego, gmin Giżycko, Kruklanki, Miłki i Wydminy w powiecie giżyckim, powiatu goldapskiego, powiatu oleckiego, gmin Biała Piska, Orzysz i Pisz w powiecie piskim i powiatu węgrowskiego.

W przypadku wystąpienia sytuacji, o której mowa w § 3 ust. 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie, lub sytuacji, o której mowa w § 4 ust. 1 tego rozporządzenia, powierzchnia objęta szczepieniami w roku 2024 może ulec zmianie, a w związku z tym może ulec zmianie liczba lisów, które powinny zostać odstrzelone w ramach monitoringu, oraz liczba badań diagnostycznych określona w pkt 6.1.1 programu.

4.4.4. Zastosowane szczepionki i programy szczepień

Stosowane szczepionki zgodne z wytycznymi WOAH, Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) oraz ze standardami Unii Europejskiej (opinia naukowa Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności opublikowana w dniu 14 lipca 2015 r.) zostały dopuszczone do stosowania w Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z odrębnymi przepisami krajowymi. Szczepionkami obecnie zarejestrowanymi w Rzeczypospolitej Polskiej są: Fuchsoral zawieszina doustna dla lisów rudyh i Lysvulpen zawieszina doustna dla lisów rudyh. Dostępne są także szczepionki: Rabadrop zawieszina doustna z rejestracją zdecentralizowaną oraz Rabigen SAG2 zawieszina doustna dla rudyh lisów i jenotów i Rabitec zawieszina doustna dla lisów i jenotów zarejestrowane w procedurze centralnej. Szczepionki używane w akcji szczepień są wybierane w trybie przepisów ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, z późn. zm.). W celu kontroli jakości szczepionka jest poddawana badaniu w kierunku określenia miana wirusa wścieklizny oraz jej wyglądu w krajowym laboratorium referencyjnym dla wścieklizny. W roku 2024 jest planowane poddanie tym badaniom 12 serii szczepionki.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie szczepionka jest rozrzucana z samolotu lub ze śmigłowca lub ręcznie, jako wykładanie uzupełniające, dwa razy do roku na obszarach lasów oraz we wszystkich miejscach bytowania lisów wolno żyjących. Szczepionka może być podana raz w roku, jeżeli na terenie województwa nie stwierdzono wścieklizny w okresie dwóch kolejnych lat. Natomiast szczepień ochronnych nie przeprowadza się, jeżeli na terenie województwa nie stwierdzono wścieklizny w okresie co najmniej trzech kolejnych lat.

W przypadku stwierdzenia wścieklizny na terenie województwa, w którym nie stwierdzono wścieklizny w okresie co najmniej trzech kolejnych lat, wojewódzki lekarz weterynarii wyznacza strefę ochronną. Szczepienia ochronne w strefie ochronnej przeprowadza się dwa razy w roku przez okres trzech kolejnych lat od dnia stwierdzenia wścieklizny w tej strefie. Szczepienia ochronne w strefie ochronnej można przeprowadzić raz w roku, jeżeli w strefie ochronnej nie stwierdzono wścieklizny w okresie dwóch kolejnych lat.

Natomiast w przypadku istnienia ryzyka przeniesienia wścieklizny z innej części województwa lub z innego województwa, lub z obszaru położonego poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej wojewódzki lekarz weterynarii może wyznaczyć na terenie województwa obszar o szerokości co najmniej 50 km, na którym przeprowadza się szczepienia ochronne.

Jeżeli na obszarach, na których przeprowadzono szczepienia ochronne, wystąpiła katastrofa naturalna w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej mogąca negatywnie wpłynąć na podjęcie szczepionki przez lisy lub stwierdzono pogorszenie sytuacji epizootycznej w odniesieniu do wścieklizny, dopuszcza się przeprowadzenie dodatkowych szczepień ochronnych.

Na konieczność przeprowadzania lub częstotliwość szczepień ochronnych lisów wolno żyjących nie ma wpływu występowanie wścieklizny u nietoperzy.

Odległości między liniami przelotowymi, na których jest wykonywany zrzut szczepionki z samolotu lub ze śmigłowca, wynoszą 500 m. Samoloty lub śmigłowce są wyposażone w system GPS i system rejestrujący zrzut szczepionki, aby umożliwić stwierdzenie, czy samoloty lub śmigłowce poruszają się zgodnie z wcześniej ustalonymi liniami, oraz udokumentowanie, że na danej linii została wyłożona przewidziana liczba dawek szczepionki. W okresie dystrybucji szczepionki wojewódzki lekarz weterynarii codziennie otrzymuje dane dotyczące jej zrzutu i sprawdza, czy zrzut szczepionki odbył się prawidłowo.

Są to następujące dane:

- 1) dane z urzędzenia nawigacyjnego;
- 2) dane z urzędzenia rejestrującego zrzut szczepionki.

Wojewódzki lekarz weterynarii sprawdza, czy:

- 1) szczepionka została rozrzucona równomiernie, zgodnie z planowaną liczbą dawek na kilometr kwadratowy;
- 2) trasy lotów pochodzące z urzędzenia nawigacyjnego pokrywają się z danymi uzyskanymi z systemu rejestrującego zrzut szczepionki.

Wyłożenie ręczne szczepionki odbywa się w miejscach bytowania lisów wolno żyjących na obszarach, na których zrzut szczepionki z samolotu lub ze śmigłowca nie jest możliwy lub nie jest możliwe jego optymalne wykonanie. Dotyczy to w szczególności obszarów zabudowanych. Wykładanie ręczne szczepionki ma na celu uzyskanie uodpornienia u lisów bytujących na tych obszarach. Odbywa się pod nadzorem przedstawiciela Inspekcji Weterynaryjnej i jest odpowiednio udokumentowane.

Szczepionka jest przechowywana i transportowana w warunkach określonych przez producenta. Wojewódzki lekarz weterynarii sprawuje nadzór nad warunkami temperaturowymi, w jakich szczepionka jest transportowana i przechowywana na lotnisku, z którego jest pobierana do zrzutu.

W 2024 r. na całym obszarze województw: lubelskiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego oraz w części województwa kujawsko-pomorskiego i części województwa łódzkiego objętej szczepieniem liczba dawek szczepionki rozrzucona z samolotu lub ze śmigłowca wynosi 30 dawek na 1 km² powierzchni objętej zrzutem szczepionki. Natomiast w części województwa podlaskiego położonej na wschód od linii wyznaczonej wzdłuż długości geograficznej 22°50'E liczba dawek szczepionki rozrzucona z samolotu lub ze śmigłowca wynosi 25 dawek na 1 km² powierzchni objętej zrzutem. Na pozostałym obszarze objętym szczepieniami liczba dawek szczepionki rozrzucona z samolotu lub ze śmigłowca wynosi 20 dawek na 1 km².

Liczba dawek szczepionki wykładana ręcznie w 2024 r. wynosi 30–40 dawek na 1 km² powierzchni, na której stosuje się ten rodzaj dystrybucji szczepionki. We wszystkich województwach objętych szczepieniami obszar objęty wyłożeniem ręcznym nie przekracza 5 % całkowitego obszaru, na którym wykonuje się szczepienia, a liczba dawek szczepionki wykładanych ręcznie nie przekracza 5 % całkowitej liczby

dawek szczepionki podlegających dystrybucji w ramach akcji szczepień. Szacunkowa wielkość obszarów objętych wykładaniem ręcznym wyniesie 78 km² dla województwa lubelskiego, 355 km² dla województwa małopolskiego, 39 km² dla województwa mazowieckiego, 357 km² dla województwa podkarpackiego i 12,5 km² dla województwa świętokrzyskiego.

W 2024 r. w województwach: lubelskim, mazowieckim i świętokrzyskim jest planowane przeprowadzenie 3 akcji szczepień, które mają się odbyć od wiosny do jesieni. W województwach: małopolskim, podkarpackim, kujawsko-pomorskiego i w części województwa łódzkiego jest planowane przeprowadzenie dwóch akcji szczepień, które mają się odbyć wiosną i jesienią. W województwie warmińsko-mazurskim jest planowane wykonanie jesiennej akcji szczepień.

Terminy akcji szczepień są uzgadniane między wojewódzkimi lekarzami weterynarii województw sąsiadujących ze sobą.

Strategia szczepień na obszarach najbardziej dotkniętych chorobą jest oparta przede wszystkim na prowadzeniu wzmożonego nadzoru nad dystrybucją szczepionki nad dystrybucją zwiększonej liczby dawek szczepionki wykładanych ręcznie oraz jest oparta na ewentualnym wykonaniu dodatkowych akcji szczepień.

Główny Lekarz Weterynarii powiadamia pisemnie właściwe centralne władze weterynaryjne państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw trzecich graniczących z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej o terminie i sposobie podania szczepionki w województwach graniczących z terytorium tych państw.

W miejscowościach położonych na obszarze, na którym będą przeprowadzane szczepienia ochronne, oraz w miejscowościach graniczących z tym obszarem wojewódzki lekarz weterynarii może ogłosić termin i sposób przeprowadzenia tych szczepień w sposób zwyczajowo przyjęty na danym terenie.

4.4.5. Środki w przypadku wyniku dodatniego

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 stycznia 2005 r. w sprawie zwalczania wścieklizny w przypadku stwierdzenia choroby powiatowy lekarz weterynarii wyznacza ognisko choroby oraz obejmuje je nadzorem, niezwłocznie powiadamia państwowego powiatowego inspektora sanitarnego o wyznaczeniu ogniska choroby oraz wyznacza obszar zagrożony wokół ogniska choroby.

Powiatowy lekarz weterynarii podejmuje również pozostałe czynności zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 stycznia 2005 r. w sprawie zwalczania wścieklizny oraz z art. 35 i art. 36 rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2020/689 z dnia 17 grudnia 2019 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/429 w odniesieniu do zasad dotyczących nadzoru, programów likwidacji choroby oraz statusu obszaru wolnego od choroby w przypadku niektórych chorób umieszczonych w wykazie i niektórych nowo występujących chorób.

4.4.6. Kontrola wdrażania programu i sprawozdawczość

Zgodnie z art. 57 ust. 8 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt Główny Lekarz Weterynarii nadzoruje realizację programu zwalczania chorób zakaźnych zwierząt, a w przypadku programu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej informuje Komisję Europejską o postępach w jego realizacji zgodnie z przepisami Unii Europejskiej.

Zgodnie z art. 28 ust. 3 rozporządzenia (UE) 2016/429 państwa członkowskie Unii Europejskiej realizujące program nadzoru składają Komisji Europejskiej regularne sprawozdania z wyników realizacji tego programu.

5. Korzyści programu

Celem programu jest eliminacja wścieklizny z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej u wszystkich zwierząt wrażliwych na zakażenie wirusem wścieklizny innych niż nietoperze, a także zabezpieczenie przed rozprzestrzenianiem się choroby związanym z migracją przez granicę zakażonych dzikich zwierząt z państw sąsiadujących z Rzeczypospolitą Polską.

Szacunkowe koszty programu zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt w ustawie budżetowej na rok 2024.

Szacunkowe ogólne koszty realizacji programu w 2024 r. wyniosą 72 329 362,76 zł. Z ogólnej sumy szacowanych kosztów programu Rzeczpospolita Polska będzie występowała do Komisji Europejskiej z wnioskiem o współfinansowanie programu ze środków Unii Europejskiej w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych w wysokości 69 428 505,80 zł.

Finansowanie programu odbywa się ze środków budżetowych określonych w części 83 – w ramach limitów rezerw celowych przeznaczonych na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz na realizację zadań Inspekcji Weterynaryjnej oraz ze środków budżetowych określonych w części 85 – budżety wojewodów, dział 010 – rolnictwo i łowiectwo, rozdział 01022 – zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz badania monitoringowe pozostałości chemicznych i biologicznych w tkankach zwierząt i produktach pochodzenia zwierzęcego.

Strona polska co roku występuje z wnioskiem o współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej w odniesieniu do kosztów kwalifikowalnych. Główny Lekarz Weterynarii przy składaniu wniosku o współfinansowanie na 2024 r. będzie występował o przyznanie wkładu finansowego stanowiącego do 48 % kosztów kwalifikowalnych poniesionych na realizację programu.

6. Założenia programu

6.1. Założenia związane z badaniami

6.1.1. Założenia w zakresie badań diagnostycznych

Rok: 2024

Region	Rodzaj badania	Populacja docelowa	Rodzaj próbki	Cel	Liczba planowanych badań	Przewidywana liczba próbek z dodatnim wynikiem
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	lisy wolno żyjące	mózg	nadzór	1 139	70
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie w kierunku wścieklizny w ramach monitoringu	lisy wolno żyjące	mózg	monitoring akcji	5 328	0

Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	kuny	mózg	nadzór	86	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	sarny	mózg	nadzór	40	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	jenoty	mózg	nadzór	66	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	koty	mózg	nadzór	953	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	psy	mózg	nadzór	368	1
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	nietoperze	mózg	nadzór	250	5
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	inne gatunki dzikie podatne na wściekliznę	mózg	nadzór	212	1

Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	FAT – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny	inne gatunki domowe podatne na wściekliznę	mózg	nadzór	41	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	ELISA	lisy wolno żyjące	surowica	monitoring akcji	5 328	2 397
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	TC	lisy wolno żyjące	żuchwa	monitoring akcji	5 328	4 741
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	RTCIT	lisy wolno żyjące	mózg	nadzór	124	0
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	RTCIT	inne gatunki podatne na wściekliznę	mózg	nadzór	1 320	5
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	Różnicowanie szczepów wirusa wścieklizny	lisy wolno żyjące	mózg	monitoring akcji	70	70
Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	Badanie miana wirusa wścieklizny w szczepionce	lisy wolno żyjące	szczepionka	monitoring akcji	23	23

6.2. Założenia w zakresie szczepień lub leczenia

6.2.1. Założenia w zakresie szczepień lub leczenia dzikich zwierząt

Rok: 2024

Region (województwo)	Powierzchnia objęta szczepieniem [km ²]	Cele programu szczepienia lub leczenia		
		liczba dawek szczepionki lub produktu leczniczego planowana do wyłożenia lub podania w ramach akcji	planowana liczba akcji	całkowita liczba dawek szczepionki lub produktu leczniczego planowana do wyłożenia lub podania
kujawsko-pomorskie	6 621,14 ^{a)}	198 635	2	397 270
lubelskie	24 330	729 900	3	2 189 700
łódzkie	6 013 ^{b)}	180 390	2	360 780
małopolskie	15 178	455 340	2	910 680
mazowieckie	32 069	962 070	3	2 886 210
podkarpackie	16 021	484 830	2	969 660
podlaskie	19 175	439 500	2	879 000
świętokrzyskie	11 110	333 300	3	999 900
warmińsko-mazurskie	5 136 ^{c)}	102 720	1	102 720
Razem		3 886 685		9 695 920

- a) Dotyczy powiatu aleksandrowskiego, powiatu brodnickiego, powiatu golubsko-dobrzyńskiego, powiatu lipnowskiego, powiatu radziejowskiego, powiatu rypińskiego, gmin Obrowo, Lubicz i Czernikowo w powiecie toruńskim, gmin Dębowa Łąka, Książki i Ryńsk w powiecie wąbrzeskim, powiatu włocławskiego i powiatu miejskiego Włocławek.
- b) Dotyczy powiatu opoczyńskiego, powiatu rawskiego, powiatu tomaszowskiego, powiatu kutnowskiego, powiatu łączyckiego (bez gminy Świnice Warckie), powiatu łowickiego, powiatu skierniewickiego i gminy Głowno w powiecie zgierskim.
- c) Dotyczy powiatu elckiego, gmin Giżycko, Krukłanki, Miłki i Wydminy w powiecie giżyckim, powiatu gołdapskiego, powiatu oleckiego, gmin Biała Piska, Orzysz i Pisz w powiecie piskim i powiatu węgorzewskiego.

Liczba akcji szczepień w poszczególnych województwach może ulec zmianie zgodnie z § 3 ust. 2, § 5 oraz § 8 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie.

7. Szacunkowa analiza kosztów programu

Rok: 2024¹⁾

Przeznaczenie kosztów	Wyszczególnienie	Jednostka	Liczba jednostek	Koszt jednostkowy w zł	Kwota całkowita w zł ²⁾	Koszt jednostkowy w euro ³⁾	Kwota całkowita w euro ³⁾	Wniosek o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej (tak/nie)
1. Badania laboratoryjne w 2024 r.								
Koszt pobierania próbek	Dostarczenie lisów wolno żyjących, odstrzelonych w ramach monitoringu, do badań laboratoryjnych ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	5 328	70,50	375 624,00	15,84	84 409,88	tak
Koszt pobierania próbek	Pozostały koszt pobierania próbek (wszystkie zwierzęta wrażliwe na wściekliznę)	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	8 482	41,29	350 221,78	9,27	78 701,52	nie

Koszt analizy	Test: immunofluorescencja odcisków mózgowych – badanie przy wystąpieniu podejrzenia wścieklizny (wszystkie zwierzęta wrażliwe na wściekliznę) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	3 155	85,02	268 238,10	19,10	60 278,22	tak
Koszt analizy	Test: immunofluorescencja odcisków mózgowych – badanie w ramach monitoringu (lisy wolno żyjące) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	5 328	85,02	452 986,56	19,10	101 794,73	nie
Koszt analizy	Test ELISA (lisy wolno żyjące) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	5 328	30,79	164 049,12	6,91	36 864,97	tak
Koszt analizy	Test TC (lisy wolno żyjące) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	5 328	87,51	466 253,28	19,66	104 776,01	tak
Koszt analizy	Test izolacji wirusa w hodowli komórek mysiej neuroblastomy (wszystkie zwierzęta wrażliwe na wściekliznę) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	1 444	444,29	641 554,76	99,84	144 169,60	tak

Koszt analizy	Test: sekwencjonowanie wirusa (róznicowanie szczepów wirusa wścieklizny u lisów wolno żyjących) ⁴⁾	Indywidualna próbka / badanie zwierzęcia	70	697,81	48 846,70	156,81	10 976,78	tak
2. Szczepienie w 2024 r.								
Zakup szczepionki	Doustne szczepienia dzikich zwierząt	Dawka szczepionki	9 695 920	2,94	28 506 004,80	0,66	640 5843,77	tak
Koszty dystrybucji	Doustne szczepienia dzikich zwierząt	Dawka szczepionki	9 695 920	3,97	38 492 802,40	0,89	8 650 067,95	tak
3. Czyszczenie i dezynfekcja w 2024 r.								
Czyszczenie i dezynfekcja	Czyszczenie i dezynfekcja powierzchni	Metr kwadratowy powierzchni	801	3,37	2 699,37	0,75	606,59	nie
4. Inne koszty w 2024 r.								
Koszty utylizacji	Utylizacja odpadów laboratoryjnych	Kilogram odpadów	48 273	4,99	240 882,27	1,12	54 130,84	nie
Koszty materiałów	Materiały weterynaryjne	Sztuka	674	4,33	2 918,42	0,97	655,82	nie
Koszty akcji informacyjnych	Materiały informacyjne	Ulotka/plakat	1 085 544	0,06	65 132,64	0,013	14 636,54	tak

Koszt obserwacji	Obserwacja zwierzęcia podejrzanego o wściekliznę	Obserwacja	11 784	157,09	1 851 148,56	35,30	415 988,44	nie
Poszukiwanie lisów padłych	Dostarczenie znalezionych padłych lisów wolno żyjących	Sztuka	2 000	200,00	400 000,00	44,94	8 988,00	tak
Razem koszty					72 329 362,76		16 172 889,66	
Razem koszty, których dotyczy wniosek o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej					69 428 505,80		15 521 012,48	

1) Wszystkie wartości są podane bez VAT.

2) Szacunkowe koszty, które zostaną dostosowane do wielkości wydatków zaplanowanych na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt w ustawie budżetowej na rok 2024. Finansowanie programu odbywa się ze środków budżetowych określonych w części 83 – w ramach limitów rezerw celowych przeznaczonych na zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz na realizację zadań Inspekcji Weterynaryjnej oraz ze środków budżetowych określonych w części 85 – budżety wojewodów, dział 010 – rolnictwo i łowiectwo, rozdział 01022 – zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt oraz badania monitoringowe pozostałości chemicznych i biologicznych w tkankach zwierząt i produktach pochodzenia zwierzęcego.

3) Wyliczenie kosztów według kursu 1 euro = 4,45 zł (zgodnie z „Wytycznymi dotyczącymi stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych, będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw. Aktualizacja – październik 2023”).

4) Szacunkowe koszty jednostkowe wyliczone zgodnie z wytycznymi „SMP-FOOD-2022-VETPROGR-LS-SMP-FOOD-2022-VETPROGR-LS-VETERINARY PROGRAMMES – Ref. Ares(2022)3560645 – 10/05/2022”.

Załącznik do programu zwalczania wścieklizny (Rabies)

Przypadki wścieklizny	Kraj: Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):	I - IV	2015

Obszar	Przypadki wścieklizny																								
	zwierzęta domowe					zwierzęta wolno żyjące																			
	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne lasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jeleń	daniel	inne	nietoperz		
województwo																									
dolnośląskie																									
kujawsko-pomorskie																									
lubelskie										6	1														
lubuskie																									
łódzkie																									
małopolskie	12	4	2							57	1			3											
mazowieckie																									
opolskie																									
podkarpackie																									
podlaskie																									
pomorskie																									
śląskie																									
świętokrzyskie																									
warmińsko-mazurskie																									
wielkopolskie																									
zachodniopomorskie																									
Razem	12	4	2							68	2		1	4										4	

Zwierzęta domowe	18
Zwierzęta wolno żyjące	79
RAZEM	97

Przypadki wścieklizny	Kraj: Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):	I – IV	2016

Obszar	Przypadki wścieklizny																								
	zwierzęta domowe							zwierzęta wolno żyjące																	
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne łasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jeleń	daniel	inne	nietoperz		
dolnośląskie																									
kujawsko-pomorskie																									
lubelskie														1											
lubuskie																									
łódzkie																									
małopolskie	1									6					1										
mazowieckie																									
opolskie																									
podkarpackie	1			1						1					1										
podlaskie											1													1	
pomorskie																									
śląskie																									
świętokrzyskie																									
warmińsko-mazurskie																									
wielkopolskie																									2
zachodniopomorskie																									2
Razem	2		1							9	1			1	2									6	

Zwierzęta domowe	3
Zwierzęta wolno żyjące	19
RAZEM	22

Przypadki wścieklizny	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):
Kraj: Rzeczpospolita Polska (POL)	I – IV 2017

Obszar	Przypadki wścieklizny																							
	zwierzęta domowe							zwierzęta wolno żyjące																
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne łasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jeleń	daniel	inne	netoperz	
dolnośląskie																								
kujawsko-pomorskie																								
lubelskie																								
lubuskie																								
łódzkie																							1	
małopolskie										1														
mazowieckie																							2	
opolskie																								
podkarpackie		1																						
podlaskie																							1	
pomorskie																								
śląskie																							1	
świętokrzyskie																								
warmińsko-mazurskie																								
wielkopolskie																							1	
zachodniopomorskie																							2	
Razem	1	1								1													8	

Zwierzęta domowe	1
Zwierzęta wolno żyjące	9
RAZEM	10

Przypadki
wścieklizny

Kraj:

Rzeczpospolita Polska (POL)

Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):

I – IV

2018

Obszar	Przypadki wścieklizny																							
	zwierzęta domowe								zwierzęta wolno żyjące															
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne lasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jelen	daniel	inne	nietoperz	
dolnośląskie																								
kujawsko-pomorskie																								
lubelskie										2													1	
lubuskie																								
łódzkie																								
małopolskie										1														
mazowieckie																								
opolskie																								
podkarpackie										1														
podlaskie																							1	
pomorskie																								
śląskie																								
świętokrzyskie																								
warmińsko-mazurskie																							1	
wielkopolskie																							2	
zachodniopomorskie																								
Razem										4													5	

0

9

9

Zwierzęta domowe

Zwierzęta wolno żyjące

RAZEM

Przypadki wścieklizny	Kraj: Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):	I – IV	2019
-----------------------	-----------------------------------	------------------------------------	--------	------

Obszar	Przypadki wścieklizny																								
	zwierzęta domowe																								
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	zwierzęta wolno żyjące															
										lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne lasicowate	inne mięszerne	dzik	sarna	jen	daniel	inne	nietoperz		
dolnośląskie																									
kujawsko-pomorskie																								1	
lubelskie										1															
lubuskie																									
łódzkie																									
małopolskie																									
mazowieckie																									2
opolskie																									
podkarpackie																									
podlaskie																									1
pomorskie																									
śląskie																									
świętokrzyskie																									
warmińsko-mazurskie																									2
wielkopolskie																									4
zachodniopomorskie																									
Razem										1															10

Zwierzęta domowe	0
Zwierzęta wolno żyjące	11
RAZEM	11

Przypadki wścieklizny	Kraj:	Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):	I - IV	2020

Obszar	Przypadki wścieklizny																								
	zwierzęta domowe							zwierzęta wolno żyjące																	
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne łasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jeleń	daniel	inne	nietoperz		
dolnośląskie																									
kujaawsko-pomorskie																									
lubelskie										4															
lubuskie																									
łódzkie																									
małopolskie																									
mazowieckie																									
opolskie																									
podkarpackie	1		1																						
podlaskie																									
pomorskie																									
śląskie																									
świętokrzyskie																									
warmińsko-mazurskie																									
wielkopolskie																									
zachodniopomorskie																									
Razem	1		1							5														5	

Zwierzęta domowe	2
Zwierzęta wolno żyjące	10
RAZEM	12

Przypadki wścieklizny	Kraj:	Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):																					
			I – IV 2021																					
Obszar	Przypadki wścieklizny																							
	zwierzęta domowe										zwierzęta wolno żyjące													
województwo	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne łasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jelen	daniel	inne	nietoperz	
dolnośląskie																								
kujawsko-pomorskie																								
lubelskie																								
lubuskie																								
łódzkie																								
małopolskie																								
mazowieckie	3	7								93	2			2				2						2
opolskie										1							1							
podkarpackie																								
podlaskie																								
pomorskie																								
śląskie																								
świętokrzyskie										2														
warmińsko-mazurskie																								2
wielkopolskie																								1
zachodniopomorskie																								
Razem	3	7								96	2			2	2	1		2					5	

Zwierzęta domowe	10
Zwierzęta wolno żyjące	108
RAZEM	118

Ogniska wścieklizny	Kraj:	Rzeczpospolita Polska (POL)	Okres sprawozdawczy (kwartał/rok):	I – IV	2022
----------------------------	--------------	------------------------------------	---	---------------	-------------

Obszar	Przypadki wścieklizny																							
	zwierzęta domowe								zwierzęta wolno żyjące															
	pies	kot	bydło	koń	owca	koza	świnia	bezdomy pies	inne	lis	jenot	szop	wilk	borsuk	kuna	inne łasicowate	inne mięsożerne	dzik	sarna	jeleń	daniel	inne	niecierpierz	
województwo																								
dolnośląskie																								
kujawsko-pomorskie																								
lubelskie										2														
lubuskie																								
łódzkie																								
małopolskie																								
mazowieckie	2	1								27			1											
opolskie																								
podkarpackie																								
podlaskie																								
pomorskie																								
śląskie																								
świętokrzyskie																								
warmińsko-mazurskie																							1	
wielkopolskie																							2	
zachodniopomorskie																								
Razem	2	1								32			1										3	

Zwierzęta domowe	3
Zwierzęta wolno żyjące	36
RAZEM	39